

Sok szakember együttes munkájának gyümölcse a nemzeti atlasz nemzetközi sikere

2019. SZEPTEMBER 6.

A világ legjelentősebb térképészeti versenyéről, a nemzetközi mezőnyről, az atlaszok jelentőségéről és a térképkiadásban tapasztalható trendekről kérdeztük Zentai Lászlót, az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárát.

Zentai László
Forrás: ELTE

A közelmúltban az mta.hu-n is beszámoltunk róla, hogy rangos elismerést nyert el a Nemzetközi Térképészeti Konferencián az MTA CSFK Földrajztudományi Intézet szerkesztésében megjelent *Magyarország Nemzeti Atlasza – Természeti környezet* című kötet angol nyelvű kiadása. A díjról Zentai László térképész, az ELTE Tér-

képtudományi és Geoinformatikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárát kérdeztük, aki korábban főtítkára volt, jelenleg pedig alelnöke a versenyt lebonyolító Nemzetközi Térképészeti Társulásnak.

Amikor a sajtó világsikerről ad hírt, az óvatosabb olvasóban nyomban felmerül a kérdés: mekkora jelentőséget tulajdonít a díjnak a szakma, és egyáltalán, hogy áll össze a mezőny?

A Nemzetközi Térképészeti Társulás (International Cartographic Association, ICA) lényegében a térképészet egyetlen átfogó szakmai/tudományos szervezete, mely 1959-ben alakult meg. Életre hívására a nagy térképész cégek részéről, a jelentős állami térképészeti ügynökségektől, valamint a felsőoktatási szférából is komoly igény mutatkozott. Azóta is ez a hármasság határozza meg az

ICA profilját, bár mára a nagy térképkiadó cégek részben átalakultak, de megjelentek térinformatikai szervezetek, cégek is. Vannak más (kisebb) nemzetközi térképészeti szervezetek (térképkereskedők, térképtörténet), de az ICA az egyetlen komplex kartográfiai szervezet. Az ICA integráló szerepét az is jelzi, hogy a Nemzetközi Tudományos Tanácsban (International Council for Science, ICS, korábbi nevén ICSU) lévő 32 tudományos uniós szervezet között ott az ICA is.

Vannak rokon nemzetközi szervezetek, pl. a földmérőké (FIG), vagy a távérzékelésé (ISPRS), de nálunk a térképek szerepe kevésbé jelentős, mint az ICA-ban. Ezek alapján nem meglepő, hogy

az ICA az egyetlen olyan nemzetközi szervezet, amely a kétévente megrendezett nemzetközi konferenciához kapcsolódóan a térképkiállításra beérkezett műveket díjazza

szakmai-tudományos-esztétikai szempontok alapján.

Kik pályázhatnak?

szervezet minden tagországa küldhet térképeket, atlaszokat, digitális térképeket a kiállításra. Az ICA alapszabály szerint a tagországot egy nemzeti tag képviseli a szervezetben (a nemzeti tag lehet nonprofit szervezet, nemzeti térképészeti ügynökség, vagy egyéb szakmai, tudományos szervezet). Magyarországot az ICA-ban az MFTTT (Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság) képviseli, az MFTTT adja hazánk képviseletét több hasonló nemzetközi szervezetben, pl. korábban említett FIG-ben és ISPRS-ben is. Az MFTTT ezen nemzetközi szervezetek hatékony magyar képviseltére működtet egy-egy nemzeti bizottságot. Így az MFTTT keretei között működő, az MFTTT közgyűlése által választott ICA Magyar Nemzeti Bizottsága szervezi meg az ICA térképkiállítására beküldendő magyar térképek kiválasztását, illetve az ezzel kapcsolatos adminisztratív feladatokat. Mivel a kiállítási terület nagysága korlátozott, így minden tagország előre megtervezhe-

ti, hogy a rendelkezésre álló területet figyelembe véve, milyen térképet küld be a kiállításra. Az ICA-nak egyéb szervezetek (cégek, oktatási intézmények) is a tagjai lehetnek (ún. affiliate member), a kiállításon ők is részt vehetnek a nemzeti tagokon keresztül.

A térképkiállítás mellett egyébként hagyományosan rendeznek térképrajzversenyt is gyermekek számára.

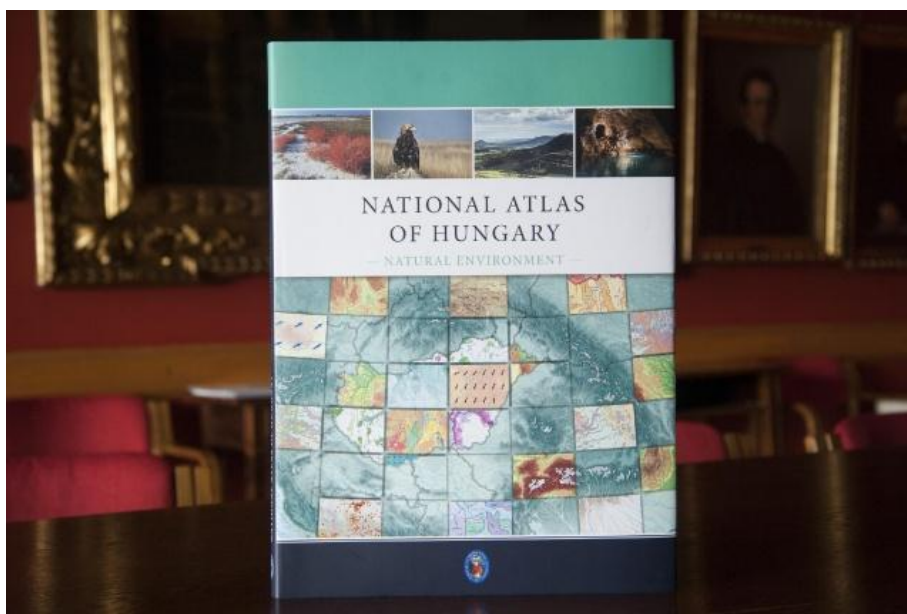
A gyerekrajzok értékelése lehet, hogy megérne egy külön kört, de most térjünk vissza a felnőttek világába! Milyen szempontok alapján hozza meg döntéseit a zsűri?

A zsűri vezetőjét az ICA elnöksége kéri fel, rendszerint a térképdizájn-bizottság vezetőjét bízzák meg ezzel a feladattal. Ő kéri fel a zsűri tagjait. Az ICA elnökségének kérése, javaslata ezzel kapcsolatban csak annyi volt, hogy a felkért zsűritagok a lehető legtöbb szakterületet, országot, kultúrát képviseljenek. Semmiféle egyéb utasítást, javaslatot nem adunk a zsűri számára. A Magyarországon évente megrendezett Szép Magyar Térkép kiállítás és verseny, melyet az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszéke és az Országos Széchényi Könyvtár Térképtára szervez évről évre is hasonló zsűrivel és szabályokkal működik.

Voltak-e kedvencei az idei mezőnyben, illetve a korábbi díjazottak között?

2011–2019 között voltam az ICA főttkára, lényegében elsőszámú adminisztratív vezetője. Ráadásul a 2019-es tokiói konferenciánkhoz a szervezet tisztújító közgyűlése is kapcsolódott és ennek megszervezése is a főttkár feladata volt. Így én a térképkiállítást tulajdonképpen csak akkor tudtam meglátogatni, amikor a szervezet elnökével együtt megnyitottuk. Szerencsére a kiállítás részletes katalógusa már a konferencia és kiállítás előtt megjelent, így ebből is tudtunk előre tájékozódni a beküldött térképekkel, kartográfiai termékkel kapcsolatban.

Természetesen egyszerű térképkiállítás-látogatóként valószínűleg mást veszek észre a térképeken, mint térképészprofesszorként, aki korábban maga is sok térképet készített. A térképészet definíciója még ma is az art-science-practice (művészet-tudomány-szakma) hármassághoz kapcsolódik, így a térképek esetében nem hagyható figyelmen kívül az esztétikai hatás sem. Még azon térképfajták esetében is van jelentősége az esztétikai hatásoknak, mint a hajózási térképek, vagy a topográfiai térképek, melyek jelkulcsa nemzetközi szinten egységes, vagy egymáshoz nagyon közeli. Mindezekről függetlenül természetesen vannak nekem is kedvenceim mind a mostani, mind a korábbi térképkiállítás művei között. Sokszor egy figyelemfelkeltő színeket, grafikai megoldásokat alkalmazó térkép vagy atlasz valóban felhívja a magára a felhasználók figyelmét, de ettől még nem lesz jó térkép, hiszen a térképnek alapvetően a felhasználó igényeket kell kielégíteni.

Forrás: [mta.hu/Szigeti Tamás](http://mta.hu/Szigeti_Tamas)

Hol helyezkedik el ezen a színes palettán az idei fődíjas magyar nemzeti atlasz?

Az atlasz az a kategóriája a kartográfiai termékeknek, melyek létrehozása talán a legkomolyabb szakmai felkészültséget igényli, nem véletlen, hogy atlaszokat általában nagyobb szervezetek, cégek készítenek. A nemzeti atlaszok esetében pedig még inkább egyértelmű, hogy egy ilyen atlasz elkészítése sok szakember munkáját, komoly szerkesztőbizottságot igényel és éveket vesz igénybe. Nemzeti atlaszok lényegében minden esetben valamilyen nemzeti szintű szervezet, pl. nemzeti térképészeti ügynökség áll a háttérben.

Milyen trendek, változások észlelhetők manapság az atlaszok tartalmában és megjelenésében - különös tekintettel arra, hogy konkurenciaként egyre inkább megjelennek a digitális, interaktív térképek, mobilalkalmazások?

Az atlaszok mindenképpen különleges kartográfiai termékek, hiszen az atlasz egységes elvek alapján összeállított térképgyűjtemény. Egy nemzeti atlasz napjainkban általában háromféle formában jelenik meg, és mindegyiknek kicsit más a szerepe: papír (könyv, térképfüzet) formájában, digitális terméként (DVD) és online, interaktív szolgáltatásként. Természetesen Magyarország Nemzeti Atlasza esetében is ez a terv. A teljes magyar nemzeti atlasz négy kötet megjelenését jelenti. A digitális változat elkészítése nem jelent jelentős extra erőfeszítést, plusz munkát, de az online, interaktív változat már sokkal bonyolultabb. Ez már sokkal inkább egy térinformatikai adatbázis, melynél a kartográfiai megjelenítés, a térképi vizualizáció optimalizálása nagyon fontos. Az egyik oldalon ki kell elégíteni a felhasználók azon igényét, hogy férjenek hozzá a térképen ábrázolt tematikus adatokhoz, azokat tetszés szerint kombinálhassák egymással – felfedve ezzel akár rejtett összefüggéseket –, de a másik oldalról azt is biztosítani kéne, hogy az így kombinált adatok térképi megjelenítése is optimalizált legyen, holott a felhasználók nagy részének nincs meg ehhez a megfelelő kartográfiai szakértelme.

Napjaink divattrendje az ún. történetmesélés (storytelling), azaz a térképnek valamilyen történetet kell elmesélnie. Bár én magam nem különösebben értek egyet ezzel a trenddel, legalábbis nem minden térképfajta esetében, de például egy nemzeti atlasz esetében van értelme. Az előző Magyar Nemzeti Atlasz 1989-ben jelent meg és ez lényegében csak térképeket tartalmazott (illetve

minden fejezet elején volt egy szakmai bevezető szöveg). Az új – négy kötetesre tervezett – Magyarország Nemzeti Atlasza már teljesen más felépítésű: a szöveg, a térképek, a fotók, az infografikák szerves egészet alkotnak, és segítik a felhasználót a téma feldolgozásában, megértésében.

A nyertes Nemzeti Atlasz rövid méltatása a díjadó prezentációjában
Forrás: icaci.org

Hogyan látja az atlaszok jövőjét ebben az egyre inkább digitális és interaktív világban?

Sokan gondolják úgy, hogy a papírtérképeknek nincs jövője, de ez nagyjából annyira igaz, mint a könyvek, újságok, a Gutenberg-galaxis végét jövendőlni. A papírtérképeknek, az atlaszoknak megvan a maga helye a kultúránkban, a nemzeti atlaszok pedig még különlegesebb kartográfiai termékek. Tehát én egyáltalán nem gondolom azt, hogy atlaszokra már nincs szükség a digitális világban. Az atlasz egy egységes elvek szerint létrehozott térképgyűjtemény, amelynek a létrehozása nagyon komoly szakmai felkészülést, gyakorlott térképészek és további szakemberek együttműködését igényli. A jövő természetesen bizonyos tekintetben az interaktív atlaszoké, de itt sem szabad teljes egészében a felhasználókra bízni a saját térképek létrehozását, hiszen az optimális térképi vizualizáció komoly szakértelmet igényel.

Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/sok-szakember-egyuttes-munkajanak-gyumolcse-a-nemzeti-atlasz-nemzetkozi-sikere-109948

Válogatta: Fonyó Istvánné